

34. Педагогіка співробітництва в педагогічному процесі ЗДО

План.

1. Педагогічний процес закладу дошкільної освіти – творчість педагога. Розробка компонентів педагогічного процесу.

2. Майстерність вихователя в організації умов життя, виховання і навчання дітей: умови ефективного розвитку особистості дитини в ЗДО; створення матеріальних, соціальних і педагогічних основ для розвитку дітей; керівництво пізнавальною і ігровою діяльністю дошкільників.

3. Майстерність вихователя у здійсненні індивідуального, особистісно орієнтованого підходу.

4. Механізм самовиховання. Індивідуалізація програм самовиховання та засобів їх реалізації.

Література:

Загородня Л. П., Титаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посібник. – Суми : Університетська книга, 2010. – 319 с.

Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. Зязюна. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Київ : Вища школа, 2004. – 422 с.

Федорович А. В. Основи педагогічної майстерності : навч. посібник : тексти лекцій. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2011. – 124 с.

Вайніленко Т. В. Основи професійного самовдосконалення педагога : метод. реком. – Київ : НІГУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – 20 с.

Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва : навч. посібник. – Київ : Вища школа, 1993. – 318 с.

Педагогічна майстерність – вияв власного «Я» у професії (самореалізація) та високого рівня освітньої діяльності. Вона визначається як вища, творча активність вихователя, що передбачає доцільне використання методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній ситуації навчання та виховання.

На думку С. Гончаренка, педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Її необхідними складовими є гуманістична позиція та професійно значимі особистісні риси і якості.

Автори О. Мороз та В. Омеляненко тлумачать поняття «педагогічна майстерність» як досконале, творче виконання педагогом професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня його інтелектуального розвитку, виховання кращих моральних якостей, духовного збагачення вихованців.

Педагогічна майстерність – це інтегральне утворення особистості педагога, яке поєднує в собі особистісні якості та професійні компетентності; конструктивний характер діяльності з прогнозуванням найближчих і віддалених перспектив діяльності; досконале володіння арсеналом засобів, методів та прийомів суб'єкт-суб'єктної взаємодії; уміння трансформувати педагогічну ситуацію у завдання та знаходити оптимальні шляхи його розв'язання; талант, прагнення до самовдосконалення та здобуття освіти впродовж життя.

Вагомим є визначення **структурних компонентів педагогічної майстерності**, розглянутих у дослідженнях І. Зязюна (рис. 2), таким як: *гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка.*

1. Гуманістична спрямованість (ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації). Полягає в спрямованості діяльності педагога на особистість іншої людини, утвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки, взаємовідносин, стосунків з іншими людьми. Йдеться про виявлення професійної ідеології вихователя, його гуманістичного ставлення до педагогічної діяльності, її змісту, мети, засобів, суб'єктів. Той, хто не любить і не поважає дітей, не зможе досягти успіху в педагогічній праці. Тільки щира любов і глибока повага педагога до вихованців породжують відповідну любов і повагу до нього, до його ідей, поглядів, переконань, знань, які він вчить здобувати.

Ціннісні орієнтації педагога (спрямованість):

- а) *на себе* – самоствердження («Я» – справжній вихователь);
- б) *на вихованця* – допомогти йому бути щасливим (дитина – найбільша цінність, центр уваги);
- в) *на засоби впливу* (програма, способи впливу, заходи);
- г) *на мету освітньої діяльності* (гуманізм – сприяння всебічному розвитку кожної дитини).

2. Професійна компетентність, професіоналізм. Передбачають наявність професійних *знань* (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних), *умінь, навичок*, критичних поглядів і оцінок, високого рівня загальної культури, усвідомлення потреби самовдосконалення (рис. 3).

Компетентним (від лат. *competens* – «відповідний», «здатний») фахівцем, на думку вчених, є знаючий, обізнаний у певній галузі фахівець, що має право, використовуючи свої знання, робити або вирішувати що-небудь, трактувати що-небудь, здатний мобілізувати в конкретній ситуації отримані знання й досвід

Професійна компетентність (за О. Власовою) поєднує три основні складові педагогічної праці: *педагогічну діяльність, педагогічне спілкування та прояви особистості педагога.*

Структурними елементами педагогічної компетентності є: теоретичні педагогічні знання, практичні вміння, особистісні якості педагога.

Для того, щоб зацікавити дітей навчальним матеріалом, зробити для них інформацію «живою» і доступною, знання вихователя повинні бути особистісно забарвленими, отож варто висловлювати власне ставлення до матеріалу, особисте розуміння проблеми, свої міркування.

Зміст теоретичної готовності вихователя виявляється в узагальненому умінні педагогічно мислити, що передбачає наявність аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь.

Зміст практичної готовності педагога виражається у зовнішніх (предметних) уміннях, тобто в діях, які можна спостерігати. До них належать організаторські та комунікативні уміння. Організаторська діяльність забезпечує залучення дітей до різних видів діяльності й організацію діяльності дитячої групи (мобілізаційні, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні вміння).

3. Педагогічні здібності. Сукупність психічних особливостей, необхідних для успішного оволодіння освітньою діяльністю, її ефективного здійснення:

- *толерантність*: чутливість до людини, особистості, яка формується;
- *комунікативність*: потреба у спілкуванні, здатність легко налагоджувати контакти, викликати позитивні емоції у співрозмовника відчувати задоволення від спілкування, здатність завойовувати авторитет і довіру;

- *перцептивні здібності*: професійна проникливість, пильність, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину, її психологічний стан за зовнішніми ознаками;

- *динамізм особистості*: активність, гнучкість впливу на іншу особистість;

- *емоційна стабільність*: володіння собою, самоконтроль, саморегуляція;

- *оптимістичне прогнозування*: передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне, вірою у перспективу її розвитку;

- *креативність*: здатність до творчості, генерування нових ідей, уникнення традиційних схем, оперативне розв'язання проблемних ситуацій;

- *впливовість*: здатність впливати на психічний і моральний світ дітей у певному напрямі, зближуватися з ними, здобувати довіру, любов і повагу, глибоко проникати у їхній внутрішній світ, конструювати, проектувати його.

4. Педагогічна техніка (мистецтво, майстерність, уміння, форма організації поведінки вихователя) є сукупністю раціональних засобів, умінь та особливостей поведінки дошкільного педагога, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів освітньої роботи з дитиною, групою дітей відповідно до мети виховання.

Педагогічна техніка:

а) вміння використовувати свій психофізичний потенціал як інструмент виховного впливу (володіти своїм фізичним, психічним, емоційним станом; голосом, мімікою, пантомімікою);

б) вміння впливати на інших (вербальні, невербальні засоби спілкування).

Поняття педагогічної техніки містить дві складові: *внутрішню техніку*, яка передбачає духовне здоров'я вихователя, створення внутрішнього переживання особистості, психологічне налаштування на майбутню діяльність через вплив на розум, волю й почуття; *зовнішню техніку* – втілення внутрішнього переживання в тілесній природі (міміці, голосі, мовленні, рухах, пластиці).

До основних *елементів педагогічної техніки* належать: *техніка мовлення* (голос, дихання, дикція, інтонаційне забарвлення тощо), *виразний показ почуттів і ставлень* (міміка, пантоміміка, зовнішній вигляд загалом), *професійна самопрезентація педагогом свого психічного стану* (самоконтроль, витримка тощо).

Справжня професійно-педагогічна спрямованість особистості – це стійка мотивація на формування особистості дитини, її всебічний гармонійний розвиток. Її вважають *гуманістичною* і втілена вона у ставленні до дитини як до найвищої цінності, визнанні її права на свободу і щастя, вільному розвитку і прояві своїх здібностей. Вільно реалізувати свої творчі можливості задля себе й оточення людина може лише за умови впевненості у собі самій. Остання зміцнюється тоді, коли сприймають й оцінюють не тільки її позитивні якості, а й усю особистість загалом, тобто коли її люблять, поважають, визнають її гідність, виявляють гуманність.

Гуманістична спрямованість педагогічної діяльності – це орієнтація на вихованця як на суб'єкта, який має право на самовираження, свободу поведінки й самореалізацію. *Гуманний* – людяний у своєму ставленні і діях до інших людей.

Водночас гуманізм не є абсолютизованим усепопощенням і покірністю стосовно недосконалості людини. Педагог повинен ставити перед вихованцем посильні і розумно сформульовані вимоги з метою його подальшого розвитку. Виявляючи в діалозі, співпраці, партнерстві повагу до дитини, толерантність і справедливість, вихователь тим самим захищає свободу особистості, продовжує культурну спадщину, творить нові вартості, є співучасником зміцнення демократичного ладу.

Компоненти педагогічної майстерності можна розглядати як конкретні вимоги до особистості педагога (риса, якими він має володіти):

- ✓ професійна компетентність (знання педагогіки, вікової психології та ін.);
- ✓ фахові знання (володіння змістом навчального предмета і методикою його викладання);
- ✓ педагогічні здібності (дидактичні, організаторські, комунікативні, перцептивні, сугестивні, науково-пізнавальні);
- ✓ педагогічні вміння (уміння організувати власну педагогічну діяльність, освітню діяльність вихованців; формулювати мету навчання, виховання і розвитку особистості дитини; здійснювати моніторинг результативності навчання);
- ✓ творчість педагога (креативність та умови її реалізації в освітньому процесі);
- ✓ педагогічний досвід (поглиблення фахових знань, розширення ерудиції, удосконалення методики та технології викладання, сформованість гуманно-демократичного стилю спілкування з дітьми);
- ✓ особистісні якості педагога (любов до дітей, доброта, порядність, щирість, толерантність...);

✓ педагогічна техніка (володіння комплексом прийомів, що дають змогу глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у розвитку дітей).

Критерії педагогічної майстерності: гуманність і науковість, педагогічна доцільність (за спрямованістю), оптимальний характер, продуктивність (за результатами), демократичність, творчість (оригінальність), діалогічність (характер взаємовідносин з усіма учасниками виховного процесу).

Рівні майстерності: елементарний, базовий, досконалий, творчий (рис. 4).

Шляхи формування педагогічної майстерності:

- самовиховання загальної та педагогічної культури (потреба, самопізнання, планування, реалізація, контроль, корекція);
- засвоєння професійних знань, умінь, навичок;
- громадянська активність;
- педагогічна практика, досвід;
- вивчення передового педагогічного досвіду.

Із метою оволодіння педагогічною майстерністю необхідно:

- безпосередньо займатися практичною діяльністю, набувати професійного досвіду;
- аналізувати власну методику навчання і виховання, намагаючись відшукати шляхи її вдосконалення;
- використовувати досвід інших педагогів;
- вивчати методику колег, допомагаючи втілювати різноманітні методи і форми освітньої діяльності;
- займатися самоосвітою, постійно працювати над самовдосконаленням.

Самовиховання – це формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети. Це систематична та свідома діяльність, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок.

Результат перевіряється практикою життя.

Етапи самовиховання:

1. *Самопізнання* (самопостереження, самоаналіз, самооцінювання, самопрогнозування, самозобов'язання, особисті плани роботи над собою, девіз життя, програма самовиховання).

2. *Планування роботи над собою.*

3. *Реалізація програми* (самопереконавання, самонавіювання, самонаказ, самосхвалення, самозаохочення, самоосуд).

4. *Контроль* (самоконтроль, самозвітування, самооцінювання).

Методи самовиховання:

– *самопізнання*, що передбачає самопостереження, самоаналіз, самооцінювання, самопорівняння;

– *самовладання*, що спирається на самопереконавання, самоконтроль, самонаказ, самонавіювання, самопідкріплення, самозвітування, самопримушування;

– *самостимулювання*, що передбачає самоствердження, самосхвалення, самопокарання, самообмеження.

Прийоми самовиховання:

– *самозобов'язання* – добровільне накреслення самому собі усвідомлюваних цілей і завдань самовдосконалення, рішення і бажання сформувати в собі ті чи інші якості;

– *самозвітування* – ретроспективний погляд на прожитий період життя;

– *осмислення* власної діяльності і поведінки, виявлення причин успіхів і невдач;

– *самоконтроль* – систематична фіксація свого стану і поведінки з метою попередження небажаних наслідків.

Відповідальність педагога зумовлює **перебіг самовиховання:**

– *самостійність* як здійснення вибору способу діяльності (або спілкування) та досягнення результату при встановленні рівня складності виховної діяльності, часу та меж її здійснення;

– *незалежність від зовнішнього контролю* внаслідок перетворення зовнішнього обов'язку у внутрішню потребу, яку врегульовують через самоконтроль;

– *усвідомлення цілісності поставленого завдання*, справи, яку виконують;

– *впевненість у власних силах*, їхня сумісність із накресленим завданням.